

מסורת הש"ס

(א) לעיל ד' (ב) ו'ל רש"י
מנחת נד: ד"ה דעגל וכו'
דקרקין חוה המעגל על שם
עוגה: (ג) ו'ע' פירש"י לקמן
כג. ד"ה עוגה: (ד) כ"מ כה:
(ה) ג'ש אהת הטוען וע"ש
מו"ס מ"ש בשם הירושלמי:
(ו) נצרכות ו'ע"י: (ז) טעות
הדפוס: (ח) רש"י ע"י לקמן
כה: (ט) גיר' רש"י הו"ל:
(י) ג'ישן ל' ע"ש י"ע על לשון
אחרון שכתב רש"י וכן מו"ס
ד"ה לה לר"מ: (יא) לקמן כג:
(יב) ה"ה מקום: (יג) לקמן כג:
(יד) הקונטרס כ"ל:

גיליון הש"ס

גמ' כן שהוא מתחמא. ע"י
מנחת נדן ע"כ תד"ה כנף
רננס:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה הכי קאמר
כו' ליה רביעה. י"ב לראשונה:

לעני רש"י

פורפיי"ש. אהת טושה טול.

רבינו הנגאל

סדר תעניות האילו האמור
ברביעה ראשונה כו'. תרצה
רב יהודה הכי. סדר תעניות
האילו בזמן שיצתה רביעה
ראשונה ושניה ולא ירדו
גשמים, אבל אם ירדו גשמים
ונצמחו ורעים וחורו ושנו,
כלומר כמשו. מתריעין עליהן
מיד. ודוק שנו בעין כמיש, אבל
יבשו לגמרי אף על גב
דהדרו אקון אין מתריעין
עליהן. פי' אקון, שחזרו
לירוקהן. כלומר חזרו
לחיותן. ורוביתו הגאונים ד'
לברכה אמרו, האי אקון
אקנתא שחוק עליהן (כ' ה'פ')
לארמיה, ובלשון הזה הוא
בגוין בפרק (מי שאחוו
קורדייקוס) [כל הגוין]. (כ' ה'פ')
פרציה דהוה קלא. ורע
תבואה שהיא תחת אבן
צוחמת. פי' קלא מילת שקל
קלא פתח ביה. למת בצורה.
פי' רב יהודה מכה הבאה לידי
בצורת. [אר"ג נהרא אנהרא].
הוצרכו האנשים המתפקין
מים מזה הנהר לילך לנהר
אחר.

(א) כל הסגור שייך לעיל בגמלא
דף ט' ד'.

רבינו גרשום

שלישית להתענות. ומי אמרת
לאלתר ברביעה ראשונה
מתענין. אבל יבשו לא. דכיון
שיבשו לית להו תקנתא כלל,
שוא. דאקון. שנראה להן
קצת תקנה. נהרא אנהרא
בצורה. כשצוייכין להביא
מים מנהר זה להשקות שדות
שעל נהר אחר, לפי שאין
באותו נהר אחר מים כדי
סיפוק להשקות שדותיו, והו
סימן בצורה.

סדר תעניות אלו פרק שלישי תענית

י"ט

עין משפט
נר מצוה

ה"ג אהת העיר מסענה ומסענה וכל סביבותיה מסענות ולא
מסעיות. ולפיכך מתענות (א) שאותה העיר שלא ירדו עליה גשמים
תלך לקנות התבואה בצותה העיר ויהיה זה רעב: או מפולג.
שמונותיה והצמים נופלין צרות: מסעיות כ"מ. אס (ו) יראו
באספמיא מתריעין בצבל בצבל
מתריעין באספמיא כדקתני טעמא
בסיפא מפני שהיא מכה מהלכת
אס צמקוס אחד היא מתריעין
עליה כל השומעין כדי שלא תכא
עליהן: שדפון. בתבואות: ירקון.
חוליה: חיה רעה. משכלת בני אדם:
חרב. חילות ההולכין להרוג ולהשחית
בכל מקום: מלא סגור. מפרש
בגמ' (ז) לעריסה. בא"י: באשקלון.
בארץ פלשתיים: ועל אשלו ואזים.
שהיא חיה רעה ומכה מהלכת היא:
שנאו. ובאו צעיר: מסעיות.
צענו: המטורפת. מלשון טרף
אצבל (נצרכות דף כה). ומלשון צינה
טרופה (עריט פ"ב מ"ד) כו' כדמפרש
בפרק שלמעלה (דף י"ד): שמעון
הסימני. מתמנה היה: שלא סבל.
לישנא מעליה נקט: מרוב גשמים.
לא כגון שירדה על עיר אחת ועל
עיר אחת לא ירדה שם ודאי שמיהן
לקללה כדאמר רב יהודה (לעיל ו:)
תמטר (מקום מטר שמקלקל תבואה
אלא כבר ירדו וטורח הם לזני
אדם אבל חין מקלקלין תבואות.
וטעמא מפרש בגמרא (למה אין
מתריעין: סגורי פסחים. שם
בחרות ושל חסם הן ומטלטלין אותן
שלא ימוקו בגשמים: גשמי צרות.
שיפוע גשמים למלאות צרות:
ונדבום. ראו ועין יפה: אבן טעויען.
אבן טעויען הינה צירושלים וכל
מי שאצדה לו אצידה כו' בצבל
מליעא (דף כח:): נדבום. (ו) על
כבוד הרב: מסעטא. פורפיי"ש
בלע"ז: ישמת אביך ואמך ותגל יולדתך:
גמ' רביעה ראשונה ושניה לשאלו.
שאף על פי שלא ירדו גשמים לא
בראשונה ולא בשניה לא היו מתענין
אלא שולין. וקשיין ממני' דקתני
סדר תעניות אלו האמור ברביעה
ראשונה וצרייתא אהדדי: הכי
אמר כו'. (ו) וכגון רביעה ראשונה
שניה ושלישית דכולי יורה קרי ליה
רביעה [א] כך שמעתי: דוקא נסענו.
דכי נסתנו ודאי הוא דמתריעין מיד
לכרך להתפלל עליה (ט) שיחזיר
צויפי תתקן: אכל יבשו. לא כרך
דמכאן ואלך לא יועיל והוה תפלת
שזו אפילו יבשו כשהן חטין עדיין
דקין אפילו הכי לא מתריעין:
הכי גרסין פשיטא (ו) שנו תנן
לא כריכא דאקון מסו דמימא כו':
דאקון. שעלו צקנה שנתקנו מעט
לאחר שמתענינו: מסו דמימא
אקנתא מילתא היא. דהואיל ונתקנו
מעט אס יתפלל מועיל להס קא

לא צריבא דאקון. פי' לאחר שעלו צקנה נתיבשו מהו דמימא
אקנתא מילתא היא פי' דהואיל ועלו צקנה ולא נתבשלו כל
זרכס ליבעי התרעה קמיל' דלאו מילתא היא: נהרא אנהרא
בצורתא. פי' (ז) (ח) (הכי) בשאין תבואה צעיר ויש הרבה בשאר עיירות
ויכולין להביא מזו לזו היינו מקרי
צורת ולא מקרי רעב (י) ומאחר
שיכולין להביא ע"י הנהר דליכא אלא
טרמא זעירא ומהאי כלומר מדבר
מועט כזה אין מתריעין מדינתא
אמדינתא פירוט שרץ להואיל
ממדינה למדינה אחרת ע"י חמורים
וסוסים ואו מתריעין דאי אפשר
להביא בשפע כ"כ כמו בספניות ל"א
נהרא אנהרא כלומר אס יבש הנהר
זה ורץ להסך נהר אחר לכאן אי
נמי לרץ להתמין עד שיגדל הנהר
האחר ויבא בכאן זה צורת ולא
מתריעין מדינתא אמדינתא אס יבשו
כל הנהרות שזו העיר וצריכין
להביא מים מעיר אחרת כפנה וקשה
דצמתי' משמע דאצורת (ט) מתענין
דקתני מתריעין עליהן מפני שהיא
מכת צורת ויש לומר דמכת צורת
דצמתי' הו כו' דכפנה כלשך פירשתי
שמתח חטה ילא חוה ומשום הכי
מתריעין אע"ג דעדיין אינו רק
צורת הואיל וסופו רעב מתריעין
אע"ג דלכתי לא הו כפנה אכל
לעולם אין מתריעין על מכת צורת
אזי לא מני' לצל לדי רעב ולכתי
קאמר הכא דנהרא אנהרא דלא הו
אלא כי צורתא ולא מתריעין:
נהירנא

ב א מ"י פ"ב מהלכת
תענית ה"ב טו"ש"ע א"ח
ס' תקנו ספיק א' חט"ב פ:
ג ב ג מ"י שם הל' (א) ז ב
ד [צ] טו"ש"ע שם ספיק ב:
ד ד מ"י שם הל' י א'
טו"ש"ע שם ספיק ח ט:
ה ה מ"י שם הלכה ט טו"ש"ע
שם ספיק ו:
ו ו מ"י שם הלכה יא טו"ש"ע
שם ספיק ח:
ז ז ח מ"י שם פ"א ה"ו
ופ"ב מהלכת שבת הלכה כד'
סמך עיניו ל טו"ש"ע שם ספיק
יג וס' רמב"ם ט ו' וס'
שטט ספיק ח:
ח ט מ"י פ"ב מהל' תעניות
הל"ט טו"ש"ע א"ח ס'
תקנו ספיק יא:
ט י מ"י שם פ"א הלכה טו
טור ט"ע א"ח סימן מקטט
ספיק א וס' תקנה ספיק יא:
י ב מ"י שם טו"ש"ע א"ח ס'
תקנה ספיק יא:
יא ל מ"י שם פ"ב הלכה טו
טו"ש"ע א"ח ס' תקנה
ספיק ח:

תורה אור השלם

1. ששמה אבדך ואבך ותגל
יולדתך: משלי כב כה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ג' מים בג' ימים זה
אחר זה (הכי זה דבר פחות
מכאן אין זה דבר חל"מ וי"ב
ס"א אין זה: (ב) שם ר'
ויסי' אומה לגמרי ולא לעקפה.
י"ב ע"י פירושו דקף די ע"א:
(ג) שם אלהא חוה אחת
נחזיתו לעיל דגדרת אלה מה
אשעה: (ד) שם לא כריכא
דהדר אקון מסו דמימא:
(ה) רש"י ד"ה הי"ג אהת
כו' לפיכך מתענות מפני
שאותה העיר וכו' המפוזלת
באותה שסביבותיה ויהיו
זה רעב: (ו) ד"ה מתייעש
כ"מ טס נהרא באספמיא כו'
שהיא מכה מהלכת ולפיכך
אף אס צמקוס אחד: (ז) ד"ה
לגותו שמגנין על כבוד הרב
שהיה דבריה לאמר לא
כך שאלתי ה"ס': (ח) ד"ה
הכי קאמר כו' כלומר סדר
תעניות אלו אמרו בשביל
רביעה ראשונה כשכבה
מכל וכל כגון רביעה
ראשונה: (ט) ד"ה דוקא
כו' להמפלג עליהן שיחזרו
צויפי תתקן אכל יבשו לא
לכרך זה והוא תפלת שזו
ה"ה ומה"ל אכל יבשו. כשהן
חטין עדיין כו': (י) ד"ה
ה"ג פשיטא נשתנו תנן לא
דמימא דהדר אקון מסו
לכתי כו' דאקון שעלו כו'
שנתיבשו מהו דמימא כו'
דאקנתא לאו מילתא ד"ה'
וסכ"ד: (י) רוב' ד"ה ה"ה
כו' שאין לכל' וימת הכי
מתקן: (ב) בא"י ולא מקרי
רעב דמאחר שטולטו כו'
זעירא ומאי' מילתא כלומר
כו' ע"י חמורים וסוסים
כפנא וכו' וואו מתריעין:
(ג) בא"י דצמתי' משמע
דאצורת מתריעין דקתני
מתריעין כו' כלשך פירש"י
שמתח חטה יו' אע"ג דעדיין
אינו בא רעב כ"א צורת
הואיל:

א אותה העיר מתענה ומתרעת וכל סביבותיה
מתענות ולא מתריעות רבי עקיבא אומר
מתריעות ולא מתענות = וכן עיר שיש בה
דבר או מפולת אותה העיר מתענה ומתרעת
וכל סביבותיה מתענות ולא מתריעות רבי
עקיבא אומר מתריעות ולא מתענות = איהו
דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי ויצאו
ממנה ג' מתים בג' ימים זה אחר זה (ב) הרי
זה דבר פחות מכאן אין זה דבר י על אלו
מתריעין בכל מקום על השדפון ועל הירדון
ועל הארבה ועל החסיל ו על החיה רעה ועל
החרב מתריעין עליה מפני שהיא מכה
מהלכת מעשה שירדו זקנים מירושלים
לעריהם ו גזרו תענית על שנראה כמלא פי
תנור שדפון באשקלון ועוד גזרו תענית על
שאכלו זאבים שני תינוקות בעבר הירדן רבי
יוסי אומר לא על שאכלו אלא על שנראו: (ג) על
אלו מתריעין בשבת על עיר שהקיפוה
נכרים או נהר ועל הספינה המיטרפת בים
ר' יוסי אומר (ד) לעזרה ולא לצעקה שמעון
התימני אומר אף על הדבר ולא הודו לו
חכמים: על כל צרה שלא תבא על הצבור
מתריעין עליהן = חוץ מרוב גשמים מעשה
שאמרו לו לחוני (ה) המעגל התפלל שירדו
גשמים אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים
בשביל שלא ימוקו התפלל ולא ירדו גשמים מה עשה א
עג עוגה ועמד
בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך
גשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחהם על בניך התחילו
גשמים מנמפין אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות התחילו
לירד בזעף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקן
עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים באו ואמרו לו כשם
שהתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להן אמר להם (ו) צאו וראו אם
נמוחית אבן (ז) הטועין (ח) שלח לו שמעון בן שמח אלמלא חוני אתה גזורני
עליך (ט) נידוי אבל מה אעשה לך שאתה מתחמא לפני המקום ועושה לך
רצונך = כבן שהוא מתחמא על אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר
ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: (י) (מתני') היו מתענין וירדו להם גשמים
(יא) קודם הנץ החמה לא ישלימו לאחר הנץ החמה ישלימו ר"א אומר = קודם
הצות לא ישלימו לאחר הצות ישלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם
גשמים קודם הצות אמר להם ר' טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט ויצאו
ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים = וקראו הלל הגדול: גמ'
סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה ורמינהי רביעה ראשונה
ושניה לשאלו שלישיית להתענות אמר רב (ב) יהודה הלל הגדול: גמ'
האמור אימתי בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה ושלישית ולא ירדו
גשמים אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה ורעו ולא צמחו אי נמי צמחו
והזרו ונשתנו מתריעין עליהן מיד אמר רב נחמן דוקא נשתנו ל אבל יבשו
לא פשיטא נשתנו תנן לא צריכא (ד) דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא
קמשמע לן: וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו': מאי מכת בצורת אמר
רב יהודה אמר רב מכה המביאה לידי בצורת אמר רב נחמן נהרא אנהרא
בצורתא

לא אכל יבשו לא דממילא חורין: לא כריכא דאקון. שעלו צקנה מהו דמימא אקנתא מילתא
היא דכיון שעלו צקנה ועדיין לא צבלו כל כרכן ודאי אי לא מתריעין תו לא גלי קמשמע לן דלאו מילתא היא דאף על גב דאקון
אכתי גלי טפי: נהרא אנהרא צורתא. בשאין תבואה צעיר אחת ויש עיירות אחרות ואפשר להביא מזו לזו דרך נהר כספיות:

בשביל שלא ימוקו התפלל ולא ירדו גשמים מה עשה א עג עוגה ועמד
בתוכה ואמר לפניו רבש"ע בניך שמו פניהם עלי שאני כבן בית לפניך
גשבע אני בשמך הגדול שאיני זו מכאן עד שתרחהם על בניך התחילו
גשמים מנמפין אמר לא כך שאלתי אלא גשמי בורות שיחין ומערות התחילו
לירד בזעף אמר לא כך שאלתי אלא גשמי רצון ברכה ונדבה ירדו כתיקן
עד שיצאו ישראל מירושלים להר הבית מפני הגשמים באו ואמרו לו כשם
שהתפללת עליהם שירדו כך התפלל שילכו להן אמר להם (ו) צאו וראו אם
נמוחית אבן (ז) הטועין (ח) שלח לו שמעון בן שמח אלמלא חוני אתה גזורני
עליך (ט) נידוי אבל מה אעשה לך שאתה מתחמא לפני המקום ועושה לך
רצונך = כבן שהוא מתחמא על אביו ועושה לו רצונו ועליך הכתוב אומר
ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך: (י) (מתני') היו מתענין וירדו להם גשמים
(יא) קודם הנץ החמה לא ישלימו לאחר הנץ החמה ישלימו ר"א אומר = קודם
הצות לא ישלימו לאחר הצות ישלימו מעשה שגזרו תענית בלוד וירדו להם
גשמים קודם הצות אמר להם ר' טרפון צאו ואכלו ושתו ועשו יו"ט ויצאו
ואכלו ושתו ועשו יום טוב ובאו בין הערבים = וקראו הלל הגדול: גמ'
סדר תעניות האלו האמור ברביעה ראשונה ורמינהי רביעה ראשונה
ושניה לשאלו שלישיית להתענות אמר רב (ב) יהודה הלל הגדול: גמ'
האמור אימתי בזמן שיצאה רביעה ראשונה ושניה ושלישית ולא ירדו
גשמים אבל ירדו גשמים ברביעה ראשונה ורעו ולא צמחו אי נמי צמחו
והזרו ונשתנו מתריעין עליהן מיד אמר רב נחמן דוקא נשתנו ל אבל יבשו
לא פשיטא נשתנו תנן לא צריכא (ד) דאקון מהו דתימא אקנתא מילתא היא
קמשמע לן: וכן שפסקו גשמים בין גשם לגשם כו': מאי מכת בצורת אמר
רב יהודה אמר רב מכה המביאה לידי בצורת אמר רב נחמן נהרא אנהרא
בצורתא